

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาถึงบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา ตามการรับรู้ของครูและนักเรียน
2. เพื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง ซึ่งประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ชุด ดังนี้คือ

ชุดที่ 1 เป็นแบบสอบถามสำหรับครู ประกอบด้วยแบบสอบถาม 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของครูผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบ จำนวน 22 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating - Scale) 4 ตัวเลือก แบบปลายเปิด และเติมข้อความแสดงเหตุผลประกอบคำตอบ โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วนคือ ส่วนที่ 1 เกี่ยวกับบทบาท โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 จำนวน

20 ข้อ ส่วนที่ 2 เกี่ยวกับบทบาท โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรจำนวน 20 ข้อ และ ส่วนที่ 3 เกี่ยวกับบทบาทโดยการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนจำนวน 20 ข้อ โดยในแต่ละส่วนจะครอบคลุมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยทั้ง 3 ด้าน คือ 1) การเคารพซึ่งกันและกัน 2) การแข่งขัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน 3) การเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา แบบสอบถามในตอนที่ 2 นี้ ผู้วิจัยต้องการให้ผู้ตอบได้ตอบตามบทบาทในการส่งเสริม วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียนระดับประถมศึกษาตามที่ตนเองได้ปฏิบัติจริง พร้อมกับให้ผู้ตอบได้แสดงเหตุผลหรือข้อปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ผู้ตอบ ได้ปฏิบัติกิจกรรมบางกิจกรรมน้อยหรือไม่เคยปฏิบัติเลย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการสอนที่เป็นการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียน ได้มากยิ่งขึ้น

ตอนที่ 3 ปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะของครูในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นแบบปลายเปิดจำนวน 1 ข้อ แบบสอบถามตอนที่ 3 นี้ ผู้วิจัยต้องการเปิดโอกาสให้ผู้ตอบแบบสอบถามได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาอุปสรรคที่ผู้ตอบแบบสอบถาม ได้ประสบจริงในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และได้แสดงความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอันจะเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียนระดับประถมศึกษา ทั้งนี้เพื่อความสมบูรณ์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ักเรียน ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ชุดที่ 2 เป็นแบบสอบถามสำหรับนักเรียน ประกอบด้วยแบบสอบถาม 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามสถานภาพของนักเรียน เป็นแบบสอบถามแบบตรวจสอบ จำนวน 14 ข้อ

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเนื้อหาและจำนวนข้อ เช่นเดียวกับแบบสอบถามสำหรับครู ชุดที่ 1 แต่ไม่มีคำถามแบบปลายเปิดเพื่อแสดงเหตุผลประกอบคำตอบถึงสาเหตุที่ครู ได้ปฏิบัติกิจกรรมบางกิจกรรมน้อยหรือไม่เคยปฏิบัติเลย

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง มี 2 กลุ่ม คือ กลุ่มครูผู้สอนและกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่เปิดสอนเฉพาะระดับประถมศึกษา โดยกลุ่มครูผู้สอนใช้จำนวนประชากรทั้งหมดจำนวน 63 คน ส่วนกลุ่มนักเรียนใช้การสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple Random Sampling) (ประกอบ กรรณสูต 2525 : 8) โดยสุ่มมา 50 % ของจำนวนนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทั้ง 13 โรงเรียน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 459 คน

3. การวิเคราะห์ข้อมูล คำนวณและวิเคราะห์ด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรม SPSS-X (Statistical Package for Social Science Version X)

สรุปผลการวิจัย

1. สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

1.1 สถานภาพของครู

ครูส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้คือ เป็นเพศหญิงมากกว่าเพศชาย มีอายุระหว่าง 26-30 ปี นับถือศาสนาพุทธ เป็นโสด มีการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น้อยกว่า 6 ปี มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด ต้องรับผิดชอบการสอนหลายกลุ่มวิชา สอนทั้งในชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และชั้นอื่น ๆ สอนกลุ่มวิชาสร้างเสริมลักษณะนิสัย มีชั่วโมงสอนอยู่ในระหว่าง 11-20 คาบต่อสัปดาห์ นักเรียนในแต่ละห้องที่สอนจะมีจำนวนโดยเฉลี่ยประมาณ 31-40 คน มีงานพิเศษต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากการสอน มีส่วนร่วมทั้งในกิจกรรมเสริมหลักสูตรและกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน มีความสนใจในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน ไม่เคยศึกษาจากโรงเรียนที่มีโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน มีความคิดเห็นว่าการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนเป็นสิ่งที่จะต้องอย่างยิ่ง โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ระดับประถมศึกษาที่ครูปฏิบัติหน้าที่อยู่ มีโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน และครูมีส่วนร่วมในโครงการนี้ด้วย

1.2 สถานภาพของนักเรียน

นักเรียนส่วนใหญ่มีลักษณะดังนี้คือ เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง มีอายุ 12 ปี นับถือศาสนาพุทธ บิดามารดามีอาชีพทางเกษตรกรรม มีพี่น้อง 4-5 คน มีประสบการณ์ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ 6 ปี มีงานพิเศษรับผิดชอบนอกเหนือจากการเรียน มีความสนใจในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน และบิดามารดาไม่เคยชี้แนะหรือสอนเรื่องประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนมาก่อน

2. บทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนระดับประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูและนักเรียน พบว่า

2.1 ครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์รับรู้ว่ามีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนระดับประถมศึกษารวมทุกข้ออยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อจำแนกตามวิธีการส่งเสริมพบว่า ครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ส่วนการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการเคารพซึ่งกันและกัน และด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน อยู่ในระดับมาก

เมื่อจำแนกตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ส่งเสริมโดยกิจกรรมทุกประเภทพบว่า ครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เด็กเรียนระดับประถมศึกษาด้านการเคารพซึ่งกันและกัน และด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน อยู่ในระดับมาก แต่ด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง

2.2 นักเรียนโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์รับรู้ว่าคุณครูของเขามีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา รวมทั้งอยู่ในระดับปานกลาง

เมื่อจำแนกตามวิธีการส่งเสริม พบว่า ครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับมากทุกด้าน

ส่วนการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรและการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

เมื่อจำแนกตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ส่งเสริมโดยกิจกรรมทุกประเภทพบว่า ครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เรียนระดับประถมศึกษาด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน

3. เปรียบเทียบการรับรู้ของคุณครูและนักเรียน เกี่ยวกับบทบาทของคุณครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เรียนระดับประถมศึกษา พบว่า

การรับรู้ของคุณครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของคุณครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เรียนระดับประถมศึกษา รวมทั้งข้อมูลมีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 โดยครูรับรู้ว่าคุณครูมีบทบาทมากกว่า

เมื่อจำแนกตามวิธีการส่งเสริม พบว่า การรับรู้ของคุณครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของคุณครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่เรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และกิจกรรมเสริม

หลักสูตร เพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ

.01 โดยครูรับรู้ว่ามีบทบาทมากกว่า

ส่วนการรับรู้ของครูและนักเรียน เกี่ยวกับบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา โดยการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01

เมื่อจำแนกตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ที่ส่งเสริมโดยกิจกรรมทุกประเภท พบว่า การรับรู้ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา ด้านการเคารพซึ่งกันและกัน และด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 โดยครูรับรู้ว่ามีบทบาทมากกว่าการรับรู้ของนักเรียน แต่ด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01

4. ปัญหาและข้อเสนอแนะของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่า

4.1 ปัญหาที่พบ 5 อันดับแรก ได้แก่

4.1.1 ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน

4.1.2 ครูไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เนื่องจากครูขาดศรัทธาคู่ระบอบประชาธิปไตย จึงมีพฤติกรรม และจิตใจที่ไม่เป็นประชาธิปไตย อยู่มาก

4.1.3 นักเรียนเป็นเด็กด้อยโอกาสจึงมีสภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ที่ไม่พร้อมสำหรับการปลูกฝังประชาธิปไตย และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการปลูกฝังเรื่องประชาธิปไตยจากบิดามารดามาก่อน

4.1.4 สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ที่ตั้งของโรงเรียน งบประมาณ ระบบการบริหาร บุคคลากร และบรรยากาศในชั้นเรียน ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเท่าที่ควร

4.1.5 ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และจริงจังจากผู้บริหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

4.2 ข้อเสนอแนะของครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 5 อันดับแรก ได้แก่

4.2.1 ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ครู วิทยากรจัดอบรม สัมมนา ทัศนศึกษา กู้งาน แจกเอกสารหรือคู่มือแก่ครู

4.2.2 ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดี กระตุ้นและให้กำลังใจแก่นักเรียน ในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

4.2.3 ควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ และติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ

4.2.4 ควรปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และบรรจุกิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยลงในหลักสูตรอย่างชัดเจน

4.2.5 หน่วยงานราชการ และเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรมีการวางแผน ประสานงาน และสนับสนุนการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างจริงจัง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ที่ตั้งของโรงเรียน จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้พบว่า โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งครูและนักเรียนปฏิบัติหน้าที่ตั้งอยู่นอกเขตเทศบาลหรือสุขาภิบาล นั้น ตรงกับข้อมูลของกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ที่ระบุไว้ว่า โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในท้องดินทุรกันดาร นอกเขตเมือง ประชาชนในท้องดินเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้ห้อยโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายที่รัฐบาลจะต้องการส่งเสริมสงเคราะห์ในด้านการศึกษาตามนโยบายการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของรัฐที่ปรากฏอยู่ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 6 (2530-2534) โดยมีโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่ตั้งอยู่ในทุกภูมิภาคของประเทศทั้งหมด 24 แห่ง เพื่อกระจายการศึกษาสงเคราะห์ให้ทั่วถึงและเพื่อสนองความต้องการของประชาชนผู้ห้อยโอกาสทางการศึกษาให้ให้มากที่สุดนั่นเอง

การที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ระดับประถมศึกษาส่วนใหญ่ตั้งอยู่ห่างไกลชุมชน อาจมีผลทำให้ บทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในหลาย ๆ กิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บทบาทในการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มากเท่าที่ควร

2. สภาพภาพของครู จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ พบว่า ครูที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ประชากร ซึ่งปฏิบัติหน้าที่อยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ระดับประถมศึกษา สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ เป็นเพศหญิงมากกว่าชาย ส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 26-30 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีสถานภาพเป็นโสด และมีการศึกษาสูงสุดระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า นั้น สอดคล้องกับผลการรายงานสถิติการศึกษาปี 2531 ของกรมสามัญศึกษา (2531 : 40) และเอกสารของกองการศึกษาพิเศษ (2531 : 9-18) ครูส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงานอยู่ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์น้อยกว่า 6 ปี เนื่องจากครูส่วนใหญ่มีอายุอยู่ในระหว่าง 26-30 ปี โดยเข้ารับราชการหลังจากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีได้ไม่นานนัก จึงมีประสบการณ์ในการทำงานน้อย นอกจากนี้ยังพบว่า ครูส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด ทั้งนี้เนื่องมาจากการเข้าสู่ระบบราชการ ต้องมีการสอบแข่งขัน เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการครู เนื่องมาจากรัฐมีงบประมาณในการจัดสรรอัตรา

กำลังจำกัด จึงทำให้ผู้สำเร็จการศึกษาที่มีความประสงค์จะเป็นข้าราชการครูไม่มีโอกาสได้ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในภูมิลำเนาของตนเองได้ทุกคน ประกอบกับโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เหล่านี้มีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำ นักเรียนต้องใช้ชีวิตอยู่ในโรงเรียนตลอด 24 ชั่วโมง ครูส่วนใหญ่จึงพักอาศัยอยู่ในบ้านพักครูภายในบริเวณโรงเรียน ซึ่งอยู่ห่างไกลจากชุมชน จึงอาจเป็นเหตุให้ครูห่างเหินจากชุมชนและส่งผลทำให้บทบาทของครูในบางกิจกรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง ไม่มากอย่างที่ผู้วิจัยคาดหวังไว้ และด้วยเหตุที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์เป็นหน่วยงานที่รัฐจัดให้บริการทางการศึกษาแก่ประชาชนผู้ยากไร้แบบให้เปล่า จึงมีค่าใช้จ่ายมากมาย ในขณะที่รับไม่สามารถจัดสรรงบประมาณให้ได้อย่างเพียงพอ อัตรากำลังของครูที่ขาดแคลน ครูจึงต้องรับผิดชอบการสอนหลายชั้น และหลายกลุ่มวิชา จำนวนคาบที่สอนก็มาก คืออยู่ในระหว่าง 11-20 คาบต่อสัปดาห์ จำนวนนักเรียนโดยเฉลี่ยห้องละ 31-40 คน ข้อมูลนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของประจักษ์ รัตนวิจิต (2529 : 38) นอกจากนี้เนื่องจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่ผู้วิจัยเก็บแบบสอบถามเป็นโรงเรียนประเภทประจำทั้งหมด ครูนอกจากต้องมีหน้าที่สอนวิชาต่าง ๆ และหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการสอน เช่น งานธุรการ งานวิชาการ งานปกครอง งานแนะแนว และงานบริการต่าง ๆ เช่นเดียวกับครูโรงเรียนทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังคงต้องรับผิดชอบดูแลนักเรียนตลอด 24 ชั่วโมง ครูจึงมีภาระหน้าที่ที่พิเศษมากกว่าครูทั่วไป ได้แก่ การดูแลนักเรียนประจำ เรือนพักหรือหอนอน การจับจ่ายและปรุงอาหารสำหรับนักเรียนวันละ 3 มื้อ การนำนักเรียนฝึกกายบริหาร การปฏิบัติศาสนกิจ การดูแลเรื่องการเงิน การทำการบ้านของนักเรียน และการใช้เวลาว่างของนักเรียน เป็นต้น จึงทำให้ครูไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดำเนินกิจกรรมที่ส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนได้เต็มที่นัก แต่อย่างไรก็ตามครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่วนใหญ่อีกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน สำหรับในเรื่องการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนนั้น พบว่าครูส่วนใหญ่ให้ความสนใจ และแสดงความคิดเห็นว่าการส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนในโรงเรียนเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่ง แต่ครูส่วนใหญ่ก็ไม่เคยเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับวิธีการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน หรือศึกษาดูงานจากโรงเรียนที่มีโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน ในขณะที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่วนใหญ่อีกมีโครงการร่วมใน

โครงการนี้ ซึ่งผลการวิจัยเหล่านี้จะสอดคล้องกับผลการวิจัยของลาวัญย์ รักไทยดี (2529 : 70) การที่ครูต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในโครงการส่งเสริมประชาธิปไตยของโรงเรียนในขณะที่ครูไม่เคยเข้าอบรมสัมมนา เพื่อสร้างความพร้อมให้กับตนเองในการพัฒนาประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนมาก่อน จึงสร้างความยุ่งยากใจให้แก่ครูมิใช่น้อย เมื่อเป็นเช่นนี้การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์จึงไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร ดังที่ปรากฏในผลการรายงานสภาพและปัญหาของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ที่หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษาได้ศึกษาวิจัยเอาไว้ (2524 : 224)

3. สภาพภาพของนักเรียน จากการศึกษาวินิจฉัยพบว่า นักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างเป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิง ส่วนใหญ่มีอายุ 12 ปี นับถือศาสนาพุทธ มีภูมิลำเนาอยู่ในภาคเหนือ บิดามารดาอยู่รวมกัน โดยบิดามารดามีอาชีพทางเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ นักเรียนส่วนใหญ่จะมีพี่น้องหลายคน และมีประสบการณ์ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์มาเป็นเวลา 6 ปี และนักเรียนส่วนใหญ่จะมีหน้าที่พิเศษนอกเหนือจากการเรียน ซึ่งข้อค้นพบเหล่านี้จะสอดคล้องกับผลการศึกษาวินิจฉัยของประจักษ์ รัตนวิจิตร (2529 : 37) และหน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา (2531 : 15) สำหรับในเรื่องเกี่ยวกับประชาธิปไตยนั้นพบว่านักเรียนมีความสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะการที่นักเรียนมีความสนใจอยู่แล้ว จะทำให้กิจกรรมที่ครูจัดทำขึ้นได้รับความสนใจ และความร่วมมือจากนักเรียน อันจะส่งผลทำให้การส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนได้รับความสำเร็จยิ่งขึ้น แต่จากการศึกษาวินิจฉัย พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่บิดามารดาไม่เคยสอนหรือชี้แนะเรื่องประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนมาก่อน ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าบิดามารดาไม่มีความรู้ในเรื่องประชาธิปไตยเพียงพอที่จะถ่ายทอดหรือปลูกฝังให้แก่ลูกหรือเพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจ ฯลฯ ซึ่งไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด ๆ ก็ตาม การที่พ่อแม่ไม่ปลูกฝังประชาธิปไตยให้แก่ลูกมาก่อน ย่อมจะเพิ่มภาระให้แก่ครูยิ่งขึ้น

4. บทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่แก่นักเรียนระดับประถมศึกษาตามการรับรู้ของครูและนักเรียนพบว่าอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า ครูควรจะได้รับบทบาทอยู่ในระดับมาก มิใช่ระดับปานกลาง ดังเช่นที่พบ ทั้งนี้เนื่องมาจาก การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเป็นนโยบาย

สำคัญของชาติที่กระทรวงศึกษาธิการได้เล็งเห็นความสำคัญ และเห็นควรให้โรงเรียนในสังกัดทุกโรงเรียนได้นำไปดำเนินการ เพราะถ้าโรงเรียนสามารถปลูกฝังความรู้ในเรื่องระบอบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนในโรงเรียนอย่างทั่วถึงแล้ว ย่อมจะเป็นรากฐานสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยของประเทศตามนโยบายของรัฐ และโดยเฉพาะอย่างยิ่ง โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ซึ่งเป็นโรงเรียนที่นักเรียน และผู้ปกครองเป็นประชาชนผู้ยากไร้ห่างไกลการคมนาคม รัฐบาลหรือเจ้าหน้าที่บ้านเมืองไม่สามารถให้การดูแลเอาใจใส่ได้อย่างใกล้ชิด ประชากรกลุ่มนี้ ซึ่งอาศัยอยู่ตามชายแดนจึงมีอิทธิพลต่อความมั่นคงปลอดภัยของประเทศเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้เนื่องจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในสังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 24 โรงเรียน และมีเขตบริการกระจายอยู่ทั่วประเทศ ครอบคลุมทุกเขตการศึกษา และมีลักษณะเป็นโรงเรียนประจำเป็นส่วนใหญ่ น่าจะได้มีรูปแบบในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ให้นักเรียนได้มีโอกาสฝึกฝนกระบวนการประชาธิปไตยอย่างทั่วถึง โดยการเน้นให้นักเรียนได้เรียนรู้ถึงวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย จากการเรียนการสอนในกลุ่มประสบการณ์ต่าง ๆ ตามหลักสูตรระดับการศึกษา และเปิดโอกาสให้ฝึกฝนประชาธิปไตยจากกระบวนการกลุ่ม รวมทั้งการจัดบรรยายภาคแบบประชาธิปไตยขึ้นในโรงเรียน ย่อมจะช่วยให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องประชาธิปไตย และส่งเสริมให้นักเรียนเกิดความรู้ ความเข้าใจและมีเจตคติที่ดีต่อระบอบประชาธิปไตย จนสามารถนำวิธีการประชาธิปไตยไปใช้ในชีวิตประจำวัน ในครอบครัว และในชุมชนได้ในที่สุด กระทรวงศึกษาธิการได้สั่งการให้สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติจัดทำคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนประถมศึกษาขึ้น เพื่อแจกจ่ายไปตามโรงเรียนต่าง ๆ ในทุกสังกัด เพื่อเป็นแนวทางในการปลูกฝังให้เยาวชนของชาติได้พัฒนาประชาธิปไตยโดยมุ่งเน้นที่วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเป็นสำคัญ สำหรับกรมสามัญศึกษา และกองการศึกษาธิการซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบควบคุมดูแลการดำเนินงานของโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ก็ได้เล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมประชาธิปไตยเช่นเดียวกับหน่วยงานอื่น จึงได้จัดให้มีการอบรมสัมมนาครูในสังกัดในเรื่องการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนอยู่เสมอ และยังได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานจัดทำคู่มือการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษา และวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต โดยการบูรณาการ หรือสอดแทรกกิจกรรมในการส่งเสริมประชาธิปไตย

ลงในหลักสูตรวิชาเหล่านี้ และให้แจกจ่ายให้แก่ครูผู้สอนเพื่อนำไปดำเนินการแล้ว ด้วย-
เหตุผลดังที่กล่าวมาแล้ว จึงควรที่บทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริม
วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนระดับประถมศึกษา น่าจะอยู่ในระดับมาก แต่ที่ผล
การศึกษาวิจัยครั้งใหม่พบว่า ครูมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจจะมี
สาเหตุดังต่อไปนี้

4.1) ครูขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรม
ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา

4.2. ครูไม่เคยเข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตย
ให้แก่ นักเรียน

4.3. โรงเรียนอยู่ห่างไกลจากชุมชน

4.4. ความไม่พร้อมของนักเรียน และครู

4.5. ขาดงบประมาณ

4.6. ไม่มีเวลาเพียงพอเนื่องจากเนื้อหาวิชามีมาก และครูต้องรับผิดชอบ
งานในหน้าที่พิเศษด้วย

4.7. ขาดการสนับสนุนอย่างจริงจังและต่อเนื่องจากผู้บริหารและหน่วย
งานที่เกี่ยวข้อง

4.8. ความจำกัดของหลักสูตร และเนื้อหาวิชาบางวิชา เช่น คณิต-
ศาสตร์ ทำให้สอดแทรกกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยได้ยาก

5. การรับรู้ของครูและนักเรียนเกี่ยวกับบทบาทของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์
ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา พบว่ามีความแตก
ต่างกัน โดยครูรับรู้ว่ามีบทบาทมากกว่าการรับรู้ของนักเรียน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจจะ
มีสาเหตุมาจาก

5.1. ครูและนักเรียนมีสถานภาพที่แตกต่างกันโดยสิ้นเชิง จึงทำให้นักเรียน
ซึ่งมีประสบการณ์น้อยมีความบทบาทที่ครูปฏิบัติได้ไม่ถูกต้องหรือตรงกับครู

5.2. ครูอาจจะทำกิจกรรมต่าง ๆ โดยมีใ้หมอกจุกมุ่งหมายแก่นักเรียน ทำให้นักเรียนไม่ทราบและไม่เข้าใจ จึงตีความบทบาทของครูออกมาไม่ถูกต้องหรือตรงกับครู

5.3. ครูซึ่งเป็นผู้คิดและจัดกิจกรรมต่าง ๆ ใ้แก่นักเรียน จึงทราบขีดความสามารถของตน และปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นกับครู มีผลทำให้ครูมีบทบาทในบางกิจกรรมอยู่ในระดับที่ไม่เป็นที่น่าพอใจ นักเรียนจึงเป็นผู้ได้รับผลจากบทบาทของครู อาจจะต้องตั้งความคาดหวังต่อบทบาทของครูไว้สูง โดยไม่สามารถขีดความสามารถและปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ครูจะต้องประสบ

6. บทบาทของครูในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยใ้แก่นักเรียนเมื่อจ้งแนกตามวิธีการที่ส่งเสริม และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเป็นรายด้าน และรายข้อพบว่าอยู่ในระดับมากน้อยแตกต่างกันไป ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจาก

6.1. ครูมีความถนัดในการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ไม่เท่ากัน

6.2. ความจำกัดของเวลา และงบประมาณ ทำให้ครูมีบทบาทในบางกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย

6.3. ครูขาดประสบการณ์และความรู้ในการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียน

6.4. การวางแผนและประสานงานไม่เหมาะสม

6.5. การสนับสนุนจากผู้เกี่ยวข้องไม่สม่ำเสมอ

7. เมื่อพิจารณาตามวิธีการและวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ส่งเสริมเป็นรายด้าน พบว่า

7.1. ครูมีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยใ้แก่นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมโยงในวิธีการแบ่งปัญหาอยู่ในระดับมากทุกด้าน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจเป็นเพราะกิจกรรมการเรียนการสอนจะมีปรากฏอยู่ใน

คู่มือครู และคู่มือการส่งเสริมประชาธิปไตยที่สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติและกรมสามัญศึกษาขึ้นและจ่ายแจกให้แก่ครูแล้ว จึงทำให้ครูได้รับความสะดวกในการคัดเลือกนํ้ากิจกรรมที่เหมาะสมมาใช้กับนักเรียน นอกจากนี้ โรงเรียนในสังกัดกรมสามัญศึกษาได้จัดให้มีการอบรมครูประจำการเพื่อเป็นการเตรียมครูให้พร้อมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ในปีการศึกษาใหม่ที่จะมาถึง ครูจึงมีโอกาสดำเนินการวิจัยหรือปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ ที่ครูประสบในปีการศึกษา ก่อน เพื่อจะได้หาแนวทางในการป้องกัน และแก้ไขไม่ให้เกิดขึ้นในปีการศึกษาใหม่อีก ทั้งยังได้ร่วมกันวางแผนการสอน การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ตลอดจนคู่มือครู โครงการสอน และบันทึกการสอนไว้ล่วงหน้าก่อนเปิดภาคเรียน จึงทำให้ครูมีความพร้อมในเรื่องกิจกรรมการเรียนการสอน ประกอบกับการที่ครูระดับประถมศึกษาขาดแคลน อัตรากำลัง จึงทำให้ครูระดับประถมศึกษา มักจะสอนอยู่ในชั้นและวิชาที่ตนถนัดและเคยสอนมาก่อน ครูจึงมีความแม่นยำในกิจกรรมที่สอน และมีโอกาสที่จะนํ้ากิจกรรมที่เคยทำในปีที่แล้วมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อใช้กับนักเรียนรุ่นใหม่อย่างมีประสิทธิภาพ

7.2. ครูมีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรอยู่ในระดับปานกลาง โดยส่งเสริมด้านการแข่งขัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกันอยู่ในระดับมาก แต่ด้านการเคารพซึ่งกันและกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา อยู่ในระดับปานกลาง ผู้วิจัยสันนิษฐานว่าอาจมีสาเหตุมาจาก

กิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการแข่งขัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน ได้แก่ การแข่งกลุ่มนักเรียนรับผิดชอบดูแลทำความสะอาดห้องเรียน โรงอาหารและบริเวณโรงเรียน หรือการจัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเตรียมอาหารและดูแลรักษาความสะอาดภายในโรงอาหาร หรือการจัดให้เพื่อนสอนเพื่อน ที่สอนน้อง ครูมีบทบาทอยู่ในระดับมาก อาจเป็นเพราะเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ประเภทประจำได้จัดทำกันอยู่เป็นปกติวิสัยแล้ว ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตรด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การจัดให้มีสถานักเรียนเพื่อพิจารณาลงโทษนักเรียนที่กระทำผิด หรือการจัดให้มีการสาธิตหรือประกวดการแสดงความสามารถให้เหมาะสมกับกาลเทศะและฐานะของบุคคล หรือการแข่งขันการพูดแบบต่าง ๆ ครูมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย อาจเนื่องมาจากกิจกรรมเหล่านี้เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรเฉพาะวิชาบางวิชา เช่น สถานักเรียน และ

การสาธิตการแสดงความสามารถแบบต่าง ๆ เป็นกิจกรรมพิเศษในวิชาสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และการแข่งขันการพูดแบบต่าง ๆ เป็นกิจกรรมในวิชาทักษะ (ภาษาไทย) ความจำกัดของเนื้อหาวิชา และกิจกรรม จึงทำให้ครูที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาเหล่านี้มีบทบาทในกิจกรรมดังกล่าวอยู่ในระดับน้อย กิจกรรมอื่น ๆ เช่น กิจกรรมชุมชนต่าง ๆ การตรวจความสะอาดเรียบร้อยของเครื่องแต่งกายและทรงผมของนักเรียน การยกย่องนักเรียนดีเด่น และการเลือกหัวหน้าชั้นหรือห้องเรียน ครูจะมีบทบาทอยู่ในระดับมากเนื่องจากมาจากกิจกรรมเหล่านี้เป็นหน้าที่โดยทั่วไปของครู และเป็นกิจกรรมที่โรงเรียนโดยทั่วไปปฏิบัติกันอยู่เป็นประจำอยู่แล้วไม่มีลักษณะพิเศษแต่อย่างใด ส่วนกิจกรรมเสริมหลักสูตร ด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแก้ปัญหา ได้แก่ การจัดตั้งเวกต์ดอมภายในโรงเรียนให้เป็นที่ปรึกษาไทยเพื่อส่งเสริมความกตัญญูเริ่มสร้างสรรค์ การจัดให้มีป้ายนิเทศ หนังสือพิมพ์ประจำโรงเรียน ก่อตั้งหรือผู้รับความคิดเห็น วิจัย หรือโทรทัศน์ หรือวิชาชีพอิสระต่าง ๆ ครูมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง อาจเนื่องมาจาก กิจกรรมเหล่านี้ต้องใช้งบประมาณจำนวนหนึ่ง โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ซึ่งได้รับงบประมาณจากรัฐน้อยแต่มีรายจ่ายสูงจึงไม่สามารถจัดสรรงบประมาณมาให้ครูเพื่อใช้ในการดำเนินงานกิจกรรมเหล่านี้ได้อย่างเต็มที่ ประกอบกับเป็นกิจกรรมที่ห้องใช้เวลาและความร่วมมือร่วมใจจากทุกฝ่ายมาก ครูซึ่งมีงานประจำที่ห้องรับผิดชอบอยู่มากมายจึงมีบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้ไม่มากนักเท่าที่ควร

7.3. ครูมีบทบาทในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน โดยการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนเพื่อส่งเสริมด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน และด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแก้ปัญหา อยู่ในระดับปานกลางทุกด้าน ผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจมีสาเหตุมาจาก

กิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ได้แก่ การให้นักเรียนแสดงกิริยาวาจาสุภาพเรียบร้อย การยกย่องชมเชยประชาชนผู้สร้างคุณประโยชน์ต่อชุมชน การเป็นที่ปรึกษาหรือคณะกรรมการท้องถิ่น การมีส่วนร่วมในการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชุมชน การเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนเนื่องในวันสำคัญต่าง ๆ ครูมีบทบาทมาก อาจเนื่องมาจาก กิจกรรมเหล่านี้ล้วนเป็นหน้าที่ที่ความรับผิดชอบพื้นฐานที่ครูมีต่อชุมชนในฐานะสมาชิกของชุมชนคนหนึ่ง และในฐานะที่

แทนของรัฐในการให้ความร่วมมือช่วยเหลือชุมชนเพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐและประชาชน ส่วนการให้นักเรียนได้เข้าสังเกตการณ์ในการประชุมระดับท้องถิ่น การสำรวจสภาพและปัญหาของชุมชน ครูมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากโรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน การหานักเรียนจำนวนมากเข้าไปในชุมชนจึงเป็นภาระหนักของครู ก่อให้เกิดปัญหาด้านความไม่สะดวกในด้านยานพาหนะ จำนวนครูที่จะควบคุมดูแลนักเรียน การเสี่ยงต่ออุบัติเหตุที่อาจจะเกิดขึ้น และการจัดสรรเวลาและงบประมาณ ด้วยเหตุนี้ ครูจึงมีบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้อยู่ในระดับน้อย ส่วนกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน ได้แก่ จัดให้ครูหรือนักเรียนสอนหนังสือแก่ประชาชนผู้ไม่รู้หนังสือนอกเวลาราชการ ครูมีบทบาทอยู่ในระดับมาก อาจเนื่องจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ซึ่งมีความพร้อมทางด้านบุคลากรและอาคารสถานที่ได้ร่วมกับกรมการศึกษานอกโรงเรียนเปิดสอนการศึกษาผู้ใหญ่ให้แก่ประชาชนทั่วไปนอกเวลาราชการ ครูจึงมีบทบาทในกิจกรรมนี้อยู่ในระดับมาก ส่วนการจัดให้ลูกเสือ เนตรนารี หรือผู้บำเพ็ญประโยชน์ได้พัฒนาสิ่งแวดล้อมและช่วยเหลือผู้เดือดร้อน ครูมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย อาจเนื่องจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่วนใหญ่มีบริเวณกว้างขวาง มีความจำเป็นในด้านการพัฒนาและปรับปรุงบริเวณโรงเรียนให้สะอาดสวยงามเป็นระเบียบเรียบร้อยอยู่เสมอ จึงจำเป็นต้องอาศัยแรงงานจากนักเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว ประกอบกับโรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน โรงเรียนส่วนใหญ่จึงให้นักเรียนที่มาจากโรงเรียนของตนแทนการออกไปพัฒนาบริเวณอื่น ๆ ของชุมชน ส่วนกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชนด้านการเชื่อมสัมพันธ์กันทางปัญญา ได้แก่ การจัดให้มีการประชุมร่วมกันระหว่างผู้ปกครอง ครู และนักเรียน การจัดเสียงตามสายเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชนในชุมชน และการจัดให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการรณรงค์ให้ความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตย พบว่า ครูมีบทบาทอยู่ในระดับน้อย ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจมีสาเหตุเนื่องจาก โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน ก่อให้เกิดความไม่สะดวกต่าง ๆ การรณรงค์ต้องใช้งบประมาณในการจัดทำป้ายข้อความ และสื่อต่าง ๆ เสียงตามสายต้องใช้งบประมาณมาก และอาจจะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร เนื่องจาก โรงเรียนตั้งอยู่ห่างไกลจากชุมชน กำลังส่งอาจจะไปไม่ถึง และการที่จะให้ผู้ปกครองนักเรียนทั้งหมดมาร่วมประชุมปรึกษาหารือ คงเป็นไปได้ยาก เนื่องจาก ผู้ปกครองนักเรียนมีฐานะยากจน มีความจำเป็นต้องทำงานหาเงินมาเลี้ยงครอบครัว มี-

บุตรต้องดูแลรับผิดชอบหลายคน บ้านเรือนของนักเรียนก็อยู่ในถิ่นทุรกันดารห่างไกลจากโรงเรียนมาก การที่ผู้ปกครองจะละทิ้งงาน บ้านเรือน และลูกที่ยังเล็กมาประชุมจึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยาก ภัยเหตุนี้ ครูจึงมีบทบาทในกิจกรรมเหล่านี้อยู่ในระดับน้อย

7.4. เมื่อพิจารณาตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ครูส่งเสริม พบว่าครูมีบทบาทอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้น ด้านการเคารพซึ่งกันและกันและกันและด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วมและร่วมมือกัน ครูและนักเรียนมีการรับรู้ที่แตกต่างกันที่ระดับนัยสำคัญ .01 โดยครูรับรู้ว่ามีบทบาทมากกว่าการรับรู้ของนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยสันนิษฐานว่า อาจเนื่องมาจาก ด้านการเคารพซึ่งกันและกัน ซึ่งหมายถึง การเคารพและรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น การให้เกียรติผู้อื่นทั้งทางกาย วาจา และความคิด การการพินิสิทธิเสรีภาพของผู้อื่นโดยไม่แบ่งชั้น วรรณะ เชื้อชาติ ศาสนา และระดับการศึกษา และด้านการแบ่งปัน การมีส่วนร่วม และร่วมมือกัน ซึ่งหมายถึง การรู้จักหน้าที่ และความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ โดยไม่หลีกเลี่ยงหรือบ่ายเบี่ยง และการร่วมมือร่วมใจกันอย่างจริงจัง ด้วนแต่เป็นคุณลักษณะที่แสดงถึงความเป็นคนไทย ที่บรรพบุรุษของไทยได้ถ่ายทอด บลูกฝังให้แก่เยาวชนรุ่นหลังมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาลแล้ว จึงไม่มีลักษณะพิเศษหรือแปลกใหม่แต่อย่างใด แต่ด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญา ซึ่งหมายถึง การยึดสาเหตุ การยึดถือข้อมูล การใช้วิธีการแก้ไขปัญหโดยยึดหลักวิชาการและหาสาเหตุของปัญหา การคิดและการพูดและการกระทำโดยใช้สติปัญญาเป็นหลัก ไม่เชื่อฤกษ์ยามหรืออำนาจเหนือธรรมชาติ ซึ่งเป็นวิธีการทางวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ที่เพิ่งจะเข้ามาในวิถีชีวิตของคนไทยเมื่อไม่นานมานี้ และบางอย่างก็ขัดแย้งกับพฤติกรรมดั้งเดิมของคนไทย เช่น คนไทยส่วนใหญ่จะได้รับการปลูกฝังให้เชื่อฤกษ์ยามหรือสิ่งเร้นลับที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติมาเป็นเวลาช้านาน การที่จะเปลี่ยนแปลงให้คนไทยหันมาเชื่อเหตุ เชื่อผลตามหลักวิชาการตามกระบวนการทางวิทยาศาสตร์จึงเป็นงานละเอียดอ่อนที่จะต้องค่อยเป็นค่อยไป ทั้งนี้บทบาทของครูในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยด้านการเชื่อมั่นในวิธีการแห่งปัญญาก็อยู่ในระดับปานกลางไม่มากเท่าด้านอื่น ๆ ตามที่กล่าวมาแล้ว

8. ปัญหาของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ที่พบ 5 อันดับแรก ได้แก่

8.1. ครูขาดความรู้ ทักษะเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า เป็นปัญหาที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลทำให้ครูมีบทบาทในหลาย ๆ กิจกรรมอยู่ในระดับน้อยและน้อยที่สุด ซึ่งอาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจาก แม้ว่าจะครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ส่วนใหญ่จะมีความรู้ระดับปริญญาตรี แต่ก็ได้รับการศึกษาในด้านความรู้เกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยจากสถาบันการศึกษามาน้อยมาก ดังข้อค้นพบของ หลัดศักดิ์ จิตรไกรศิริ (2519 : 87) ที่ว่า "สถาบันการผลิตครูตลอดจนคณะศึกษาศาสตร์ คุรุศาสตร์ อักษรศาสตร์ และวิทยาศาสตร์มีหลักสูตรด้านวิชาการเมืองการปกครองน้อยมาก" จึงไม่สามารถสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยให้แก่ครูได้ก็พอที่จะถ่ายทอดให้แก่เด็กนักเรียนได้ ครูจึงจำเป็นต้องได้รับการอบรมด้านความรู้ความเข้าใจและการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมประชาธิปไตยให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียน แต่ผลการศึกษาวิจัย พบว่า ครูส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าอบรมหรือศึกษาดูงานเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยมาก่อน การที่ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องที่จะถ่ายทอดให้แก่เด็กนักเรียน ย่อมจะทำให้เด็กนักเรียนได้รับข้อมูลที่ผิดพลาดไปโดยปริยาย ดังข้อค้นพบของ เกษม เขยชม (2525 : 6) ที่ว่า "ครูเป็นผู้มีอิทธิพลสูงสุดต่อเด็กนักเรียน โดยการเป็นตัวการนำเอาความรู้ ความเข้าใจความคิด คำนิยมต่างๆ มาถ่ายทอดสู่เด็กนักเรียน หากครูทำหน้าที่ผิดพลาดซึ่งอาจจะเป็นเพราะการขาดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องของตัวเองหรือช่วยเหตุผลใดก็ตาม ย่อมทำให้เด็กนักเรียนรับเอาความรู้ ความเข้าใจที่ไม่ถูกต้องนั้นไปด้วย" ดังนั้น จึงควรที่ครูและหน่วยงานที่รับผิดชอบจะให้ความสำคัญกับการอบรมครูเกี่ยวกับการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนให้แก่เด็กนักเรียนโดยเร่งด่วน

8.2. ครูไม่เป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กนักเรียน เนื่องจากครูขาดศรัทธาต่อระบอบประชาธิปไตย ครูจึงมีพฤติกรรมและจิตใจที่ให้เป็นประชาธิปไตยอยู่มาก ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า อาจจะมีสาเหตุเนื่องมาจากรัฐบาล และผู้แทนราษฎรยังไม่มีอุดมการณ์และความตั้งใจจริงในการที่จะพัฒนาประชาธิปไตยอย่างแท้จริงและมีผลทำให้ครูขาดความเชื่อมั่นและศรัทธาในระบอบการปกครองของประเทศ จึงมีพฤติกรรมและจิตใจที่ไม่สอดคล้องกับระบอบประชาธิปไตย และไม่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กนักเรียนและ

ประชาชนทั่วไปได้ จึงควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะให้ความสนใจในการปรับปรุง พฤติกรรมและจิตใจของครูให้เป็นประชาธิปไตยยิ่งขึ้น เพื่อให้ได้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้อื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนในระดับประถมศึกษาซึ่งกำลังอยู่ในวัยที่ชอบเลียนแบบพฤติกรรมต่าง ๆ ของบุคคลที่สนใจทั้งพฤติกรรมทางบวกและพฤติกรรมทางลบ เนื่องจากนักเรียนยังห้อยประสพการณ์จึงไม่สามารถแยกแยะดีชั่วได้ถูกต้อง จึงควรที่ผู้ใกล้ชิดกับนักเรียน จะให้แสดงพฤติกรรมที่ดีและถูกต้องเหมาะสมให้เป็นแบบอย่างแก่นักเรียนให้ลอกเลียนแบบ เพื่อเป็นการปลูกฝังคุณลักษณะที่ดีให้แก่เยาวชนทางอ้อม ดังข้อค้นพบของวิรัช เลหาวัฒน์ (2523 : 53) ที่ว่า นักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นวัยที่ชอบลอกเลียนแบบพฤติกรรมของครู การแสดงออกซึ่งพฤติกรรมของครูจึงสามารถปลูกฝังคุณลักษณะต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนได้ โดยทางอ้อม ถ้านักเรียนมีความประทับใจทางบวก พฤติกรรมของนักเรียนจะเป็นไปในทางสร้างสรรค์ แต่ถ้านักเรียนประทับใจทางลบ พฤติกรรมของนักเรียนจะเป็นไปในทางทำลาย

8.3 นักเรียนเป็นเด็กห้อยโอกาสจึงมีสภาพร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ที่ไม่พร้อมสำหรับการปลูกฝังประชาธิปไตย และส่วนใหญ่ไม่เคยได้รับการ ปลูกฝังเรื่องประชาธิปไตยจากบิดามารดามาก่อน ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการที่นักเรียนไม่มีความพร้อมในทุก ๆ ด้านเช่นนี้ ย่อมก่อให้เกิดความลำบากใจแก่ครูในการที่จะปลูกฝังและ พัฒนาประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนเป็นอย่างยิ่ง และการที่บิดามารดาของนักเรียนไม่ได้สอน หรือชี้แนะเรื่องประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนมาก่อน จึงสร้างภาระให้แก่ครูเพิ่มขึ้น จึงควร ที่หน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง และสื่อมวลชนต่าง ๆ น่าจะให้มีการเผยแพร่ความรู้ทาง การเมืองในระบอบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนโดยทั่วไป อย่างทั่วถึง เพื่อที่จะได้แบ่งเบาภาระของครูในการถ่ายทอดและปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนอีกทางหนึ่ง

8.4 สภาพแวดล้อมในโรงเรียน ซึ่งได้แก่ที่ตั้งของโรงเรียน งบประมาณ ระบบการบริหาร และบรรยากาศในชั้นเรียน ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยเท่าที่ควร ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการจัดบรรยากาศภายในโรงเรียนด้านต่าง ๆ ให้เป็นประชาธิปไตย จะส่งผลทำให้กิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่ครู

จัดทำขึ้นสัมฤทธิ์ผลได้โดยง่าย ดังการทดลองของ แดรีปเปอร์ (Draper Henry E. and Draper Mary Wanda 1977 : 42-43) ที่ได้ทดลองให้นักเรียนได้เรียนเนื้อหาเดียวกัน แต่สร้างบรรยากาศให้แตกต่างกัน พบว่า เด็กในชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตย โดยครูยี่คนักเรียนเป็นจุดศูนย์กลาง ให้นักเรียนได้แสดงบทบาทต่าง ๆ และลงมือแก้ปัญหาด้วยตนเอง นักเรียนจะมีความวิตกกังวลน้อย มีความคล่องแคล่วและแก้ปัญหาต่าง ๆ ได้ดี ส่วนนักเรียนในชั้นเรียนที่ยึดครูเป็นจุดศูนย์กลาง นักเรียนจะมีความวิตกกังวลสูง เฉื่อยชา ไม่สามารถแก้ปัญหาด้วยตนเองได้ จะเห็นได้ว่า บรรยากาศแบบประชาธิปไตยจะมีผลต่อพฤติกรรมที่พึงประสงค์ของนักเรียนเป็นอย่างยิ่ง จึงควรที่ครูจะได้ศึกษาหาความรู้และประสบการณ์ในการสร้างบรรยากาศแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน และนำมาประยุกต์ใช้ต่อไป

8.5 ขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่อง และจริงจังจากผู้บริหารและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่า การส่งเสริมประชาธิปไตยซึ่งเป็นนโยบายสำคัญของประเทศ เป็นงานที่มีความละเอียดอ่อน และควรจะได้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่อง และจริงจังเพื่อจะได้ไม่เกิดการขาดตอน และจะได้ประสบความสำเร็จสูงสุดตามที่คาดหวังไว้โดยเร็วที่สุด แต่เนื่องจากโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ และผู้บริหารต้องรับนโยบายสำคัญ ๆ เร่งด่วนต่าง ๆ จากรัฐ หรือหน่วยงานในระดับสูงมาปฏิบัติอยู่เสมอ จึงทำให้ละเลยการส่งเสริมประชาธิปไตยในโรงเรียนไป จึงควรที่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่มานิเทศก์และติดตามผลการดำเนินการพัฒนาประชาธิปไตยอย่างสม่ำเสมอ และน่าจะให้จัดให้มีการประกวดและให้รางวัลแก่โรงเรียน และบุคคลที่มีผลงานดีเด่น เพื่อจะได้เป็นกำลังใจ และกระตุ้นให้โรงเรียนต่าง ๆ มีการพัฒนาการดำเนินการพัฒนาประชาธิปไตยในโรงเรียนของตนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปต่อไป

9. ข้อเสนอแนะของครูโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียน ที่พบ 5 อันดับแรก ได้แก่

9.1 ควรให้ความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ให้แก่ครูด้วยการจัดอบรม สัมมนา ทัศนศึกษา ศึกษานอกห้องเรียนหรือคู่มือแก่ครู ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่าข้อเสนอแนะนี้

สามารถแก้ปัญหา การขาดความรู้ ความเข้าใจ และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดกิจกรรมในการส่งเสริมประชาธิปไตยของครูที่ได้ผลดีที่สุดวิธีการหนึ่ง

9.2 ครูควรเป็นแบบอย่างที่ดี กระตุ้นและให้กำลังใจแก่นักเรียนในการแสดงออกซึ่งพฤติกรรมที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ซึ่งข้อเสนอแนะนี้จะเป็นผลมาจากข้อเสนอแนะในข้อ 9.1 กล่าวคือ เมื่อครุมีความรู้ ความเข้าใจและประสบการณ์ที่ดีในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้นักเรียนแล้ว ครูย่อมจะพัฒนาและปรับปรุงตนเองให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน ได้ในที่สุด

9.3 ควรมีเจ้าหน้าที่ให้คำแนะนำ และติดตามประเมินผลการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างใกล้ชิดและสม่ำเสมอ ซึ่งข้อเสนอแนะนี้จะทำให้ครูทราบข้อบกพร่องของตน เพื่อจะได้ปรับปรุงแก้ไขให้ดียิ่งขึ้นต่อไป และถ้ากิจกรรมใดที่ครูทำได้คืออยู่แล้ว ครูก็จะให้มีขวัญและกำลังใจที่จะทำกิจกรรมอื่น ๆ ให้ได้ผลดีที่สุดต่อไป

9.4 ควรปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร และบรรจุกิจกรรมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยลงในหลักสูตรอย่างชัดเจน ข้อเสนอแนะนี้จะทำให้ครูมีจุดยืนและแนวทางในการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้นักเรียนไปแนวทางเดียวกัน และจะอำนวยความสะดวกแก่ครูมากขึ้นทำให้ครูสามารถประหยัดเวลา และกำลังสติปัญญาในการคิดค้นกิจกรรมต่าง ๆ และสามารถคัดเลือกกิจกรรมต่าง ๆ ไปปรับปรุงใช้ให้สะดวกและรวดเร็วขึ้น ซึ่งจะส่งผลทำให้การพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

9.5 หน่วยงานราชการและเอกชนที่เกี่ยวข้อง ควรมีการวางแผนประสานงาน และสนับสนุนการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียนอย่างจริงจัง ข้อเสนอแนะนี้จะเป็นการสร้างขวัญ กำลังใจและแบ่งเบาภาระของครู อันจะส่งผลสู่ความสำเร็จในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้รวดเร็วและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ครูในฐานะที่เป็นผู้สั่งสอน อบรมความรู้ ความเข้าใจ และจัดประสบการณ์หรือกิจกรรมในเรื่องวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้นักเรียนในฐานะหนึ่งแล้ว ครูยังเป็น

แบบอย่างในการดำเนินชีวิตทางประชาธิปไตยให้กับนักเรียนอีกทางหนึ่งด้วย ดังนั้น ครูจึงจำเป็นจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเรื่องประชาธิปไตย อันจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคง ต่อระบอบการปกครองในอนาคต ดังนั้น ครูควรจะได้รับ การสนับสนุนส่งเสริมในเรื่องต่าง ๆ ดังนี้

1. กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ในฐานะเป็นหน่วยงานรับผิดชอบในการจัดการศึกษาสงเคราะห์ของกรมสามัญศึกษา ควรจะส่งเสริมให้ครู ได้มีความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองเพิ่มขึ้น โดยจัดการอบรม สัมมนา หรือประชุม ทางวิชาการในเรื่องประชาธิปไตย ควรให้มีการผลิตเอกสาร ตำรา วารสาร ฯลฯ ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประชาธิปไตย ควรเผยแพร่ให้กับครู และควรเสนอแนะกิจกรรมใหม่ ๆ ที่น่าสนใจเกี่ยวกับการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้กับนักเรียน เพื่อให้ครูได้ศึกษา และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

2. หน่วยงานและผู้รับผิดชอบทุกระดับ ควรจัดกิจกรรมที่เป็น การส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ และเป็นไปอย่างซ้ำ ๆ มีการติดตามผลในทุกระดับอยู่ตลอดเวลา มีการร่วมกันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างจริงจังและสม่ำเสมอ

3. ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมหรือสนับสนุนให้ครูประถมศึกษาได้ศึกษาหา ความรู้เรื่องประชาธิปไตยเพิ่มเติมอยู่เสมอ โดยอาจจะอนุญาตให้เข้ารับการอบรม สัมมนา ฯลฯ ตามโอกาสที่ควร ทั้งนี้เพื่อที่ครูประถมศึกษาจะได้มีความรู้ ความเข้าใจในเรื่อง ประชาธิปไตยที่ทันต่อเหตุการณ์ในปัจจุบัน และสามารถนำความรู้ ความเข้าใจนั้นมาถ่ายทอด ให้แก่นักเรียนให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องต่อไป

4. ผู้บริหารโรงเรียนควรมีลักษณะเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย และสร้างบรรยากาศภายในโรงเรียนให้เป็นประชาธิปไตย เพื่อเปิดโอกาสและส่งเสริมให้ครูและนักเรียน ได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การแสดงออกและร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน อันจะเป็นการส่งเสริมให้ครูและนักเรียนดำเนินชีวิตตามวิถีทางแบบประชาธิปไตย

5. กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ควรเน้นนโยบายเกี่ยวกับการส่งเสริมและฝึกอบรมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่นักเรียนในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ไว้ให้ชัดเจน โดยการจัดหลักสูตร จัดโครงการทางวิชาการ และส่งเสริมให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน ที่เกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย เช่น

5.1 บรรจุวิชาการเมือง การปกครองในระบบประชาธิปไตยไว้ในหลักสูตรระดับประถมศึกษา

5.2 จัดโครงการด้านการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ครูและนักเรียน โดยทางโรงเรียนจะต้องมุ่งฝึกอบรมครูในโรงเรียนก่อน เพื่อเป็นการเตรียมบุคลากรให้มีความรู้ ความสามารถ และความเข้าใจในการฝึกอบรมนักเรียนได้อย่างถูกต้อง และเป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียนต่อไป

5.3 สนับสนุนให้ครูและนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมพิเศษต่าง ๆ เช่น การประชุม สัมมนา การศึกษาค้นคว้าหรือดูงาน เกี่ยวกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในโรงเรียน เมื่อนำผลการประชุม สัมมนา ไปแก้ไขปรับปรุงพฤติกรรมที่กระทำอยู่ให้ดีขึ้น

6. ครูประถมศึกษาควรปฏิบัติดังนี้

6.1 ครูควรที่จะต้องพัฒนาตนเองอยู่ตลอดเวลา ด้วยการปฏิบัติตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่นักเรียน เพื่อให้ให้นักเรียนได้เห็นและใช้เป็นแนวทางในการนำไปประพฤติปฏิบัติ ควรเป็นผู้สนใจในข่าวสาร ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ ในทางการเมือง ทั้งในและนอกประเทศ และนำสิ่งที่ได้มาให้นักเรียนได้อภิปรายวิเคราะห์ เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนได้มีความรู้ความเข้าใจในทางการเมืองเพิ่มขึ้น โดยครูจะต้องพิจารณาเนื้อหาสาระให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของเด็ก

6.2 ครูประถมศึกษาควรเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจทางการเมืองด้วยการเข้ารับการอบรม สัมมนา ประชุมปฏิบัติการ รับหนังสือ วารสาร หรือเข้าร่วมเป็นสมาชิกต่าง ๆ ที่มีกิจกรรมส่งเสริมความรู้ความเข้าใจทางการเมืองการปกครอง

6.3 ในการจัดการเรียนการสอนที่จะเอื้อต่อการพัฒนาวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้นักเรียน ครูจะต้องคำนึงถึงบรรยากาศในการเรียนการสอนที่จะต้องเป็นประชาธิปไตย เพราะบรรยากาศในชั้นเรียนที่เป็นประชาธิปไตยจะมีผลต่อการเสริมสร้างการเรียนรู้ และพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน รวมทั้งการปลูกฝังคุณลักษณะที่จำเป็นหลายประการให้นักเรียน

6.4 ครูควรจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน กิจกรรมเสริมหลักสูตร และกิจกรรมร่วมกันระหว่างโรงเรียนและชุมชน เพื่อส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้นักเรียนอยู่เป็นประจำ และครูทุกคนต้องถือเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบในการอบรมสั่งสอน และปลูกฝังวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้นักเรียนด้านต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและสม่ำเสมอ หากพบเห็นนักเรียนคนใดมีพฤติกรรมที่ไม่ถูกต้อง ควรเข้าช่วยแก้ไข และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียนให้ถูกต้องเหมาะสมกับวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในทันที

7. เมื่อมีการดำเนินการจัดกิจกรรมในโรงเรียน เพื่อพัฒนาประชาธิปไตยในช่วงระยะเวลาหนึ่งแล้ว กองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ควรจะจัดให้มีการประกวดโรงเรียนพัฒนาประชาธิปไตยดีเด่น ซึ่งจะส่งผลทำให้ผู้บริหารครูและนักเรียนมีความกระตือรือร้นที่จะดำเนินการส่งเสริมประชาธิปไตยให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

งานวิจัยที่ควรทำเพิ่มเติม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรศึกษาถึงวิธีการที่เหมาะสมในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยแก่นักเรียนระดับประถมศึกษาในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์

2. ควรศึกษาถึงการประพฤติกฎปฏิบัติที่เป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยของนักเรียนและครูในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ สังกัดกองการศึกษาพิเศษ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ว่ามีมากน้อยเพียงใด คุณลักษณะวิถีแบบประชาธิปไตยด้านใดปฏิบัติมากที่สุด และด้านใดปฏิบัติที่น้อยที่สุด เป็นต้น

3. ควรศึกษาวิจัยตัวแปรต่าง ๆ ของนักเรียนว่ามีผลต่อการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนหรือไม่ เช่น สถิติปัญหา ฐานะทางเศรษฐกิจ อายุ การอบรมเลี้ยงดู ฯลฯ เป็นต้น

4. ควรมีการศึกษาและเปรียบเทียบบทบาทของครูในสังกัดอื่น ๆ เช่น สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ และสำนักงานการศึกษาเอกชน ในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ นักเรียนระดับประถมศึกษา ตามการรับรู้ของผู้บริหาร ครู และนักเรียน

5. ควรศึกษาเปรียบเทียบความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับวิถีแบบประชาธิปไตย กับการประพฤติปฏิบัติที่เป็นวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ของครูและนักเรียน ในโรงเรียนศึกษาสงเคราะห์